

Kiro Gligorov

Težnje po stabilizaciji

Ob koncu tretjega trimesečja je že mogoče dati precej točno oceno gibanja gospodarstva letos, zlasti pa oceno njegovih glavnih teženj. Po visokem vzponu industrijske proizvodnje v avgustu (indeks 114 v odnosu na povprečno mesečno proizvodnjo v letu 1955) je v osmih mesecih splošni indeks porasel za 7% v primerjavi s istim obdobjem lani. Če upoštevamo, da v preostalih štirih mesecih lahko pričakujemo nadaljnji porast proizvodnje, tedaj lahko rečemo, da bomo skoraj dosegli planirani obseg proizvodnje 10%. Tako je poravnana zastoj, ki je nastal v prvih štirih mesecih.

Dosti bolj jasno pa je stanje v pogledu kmetijske proizvodnje. Kmetijska proizvodnja je letos v celoti za okrog 10% nižja od lanske. To pa je tista okoliščina, ki bo v procesu stabilizacije trga negativno vplivala na ureditev trga in gospodarstva v celoti.

Zaradi takega gibanja proizvodnje v dveh najvažnejših gospodarskih področjih bo skupni družbeni proizvod in narodni dohodek ostal skoraj na isti stopnji kakor lani, medtem ko bo nacionalni dohodek na posameznega prebivalca nekaj nižji kakor lani.

Če pa upoštevamo, da so ne glede na zastoj v porastu narodnega dohodka nastale zaloge, da se je izvoz precej povečal, da grede nekatere vrste blaga težko v prodajo, tedaj se postavlja vprašanje, do kakšnih sprememb je prišlo v razdelitvi narodnega dohodka in kakšen je njihov pomen?

V razdelitvi narodnega dohodka imamo dve najvažnejši spremembi. Prvič, obseg investicij se je zmanjšal, s čimer se je del teh sredstev osvobodil za druge oblike potrošnje. Skupne investicije iz domačih sredstev bodo za okrog 35 milijard manjše kakor lani. Druga sprememba pa je zmanjšanje potrošnje na vasi zaradi zmanjšane obsega proizvodnje v kmetijstvu, zmanjšanih dohodkov iz gradbeništva, kakor tudi zaradi povečanih davkov in taks. Medtem ko je za zadnja leta bilo značilno stalno večanje potrošnje na vasi, pa se je letos kljub določenemu dvigu cen kmetijskih pridelkov (za okrog 6% v odnosu na povprečne cene lani), potrošnja na vasi zmanjšala. Hkrati pa je v mestih potrošnja delavcev in nametščencev ostala na isti višini. Tudi druge oblike potrošnje, zlasti proračunska so ostale na isti višini kakor lani, ali pa so se le malo povečale.

Zaposlenost se je zaradi zmanjšanja investicij znižala v odnosu na lansko leto (za okrog 2%).

Inozemska sredstva so bila večja kakor lani, stanje plačilne bilance pa je zaradi povečanega izvoza in večjega obsega inozemskih sredstev ugodnejše kakor prej. Povečani izvoz surovin je omogočil bolj redno preskrbo industrije, uvoz blaga za osebno potrošnjo pa je precej izboljšal preskrbljenost notranjega trga in zmanjšal deficitnost nekaterih vrst blaga.

Pod takimi materialnimi pogoji je prišla na trgu bolj do izražaja po eni strani večja stabiliza-

cija cen industrijskih izdelkov, formiranje zalog, kakršnih zdaj nismo imeli, po drugi strani pa so se cene kmetijskih pridelkov še naprej dvigale, čeprav slabše kakor lani. — Na bazi ustvarjenih rezerv iz uvoza in nekoliko večjega domačega pridelka (mast) so se ustalile tudi cene nekaterih najvažnejših kmetijskih pridelkov, kakor je mast in sladkor.

Stabilnejši odnosi na domačem trgu in ugodnejši pogoji za prodajo na inozemskem trgu so se izredno ugodno odrazili na izvozu. Računati je, da bomo do konca leta povečali izvoz za okrog 20 milijard dinarjev. To pa je tak uspeh, na kakršnega v začetku leta niso računali niti največji optimisti. Ni nobenega dvoma, da je to najboljša pot, da se naša ekonomika stabilizira na trajni podlagi in da pokrije svoje tekoče potrebe.

Če bi hoteli rezimirati glavne značilnosti tega leta, bi dobili naslednjo sliko:

a) Spremembe v razdelitvi narodnega dohodka so se izkazale v bistvu kot pravilne, ker so omogočile postopni proces stabilizacije trga. Kolikor nismo v tem prizadevanju dosegli pravega uspeha, je to posledica slabe letine v kmetijstvu, zaradi česar ni mogel proces stabilizacije postati edinstven in celoten proces. Znova se je izkazalo, kako velikega pomena je vzpodbujanje hitrejšega razvoja kmetijstva.

b) Stabilnejši odnosi na domačem trgu pomenijo izredno ugodno vzdušje za ekspanzijo zunanje trgovine. Namesto da bi domači potrošnji s skrajnimi napori jemali določene količine za izvoz, je bila zunanja trgovina v stanju, da lahko z dosti večjimi količinami nastopa na zunanjih tržistihi, da bolj pametno trguje, si pravočasno preskrbi devizna sredstva in kupuje pod bolj ugodnimi pogoji.

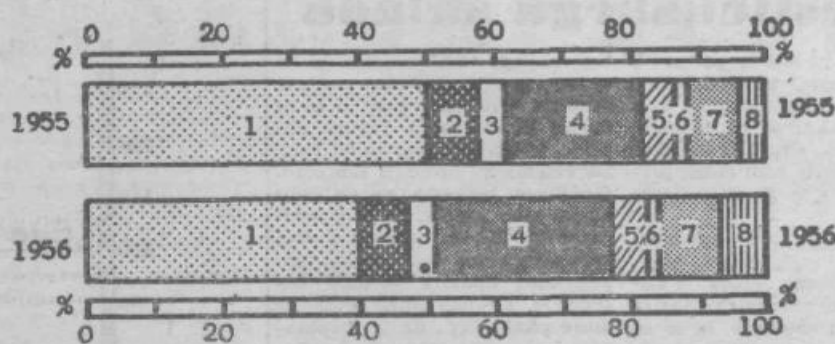
c) Zelo občutljiv problem preračunljivosti med vasio in mestom, ki je bil v zadnjih letih vedno spremljajoč pojav, je sedaj pod pogoji stabilnega trga dosti izgubil od svoje ostrine. Vas ni mogla povečati svoje potrošnje kljub določenemu povečanju cen, ker so se povečale njene obveznosti do skupnosti.

d) V teku je proces ustvarjanja zaloga blaga za vse namene potrošnje, kar daje jamstvo, da proces stabilizacije ne pomeni samo začasnega ukrepa, temveč element trajne stabilizacije.

Pri tem je treba opozoriti na nekatere negativne elemente v tem procesu. Predvsem na zastojanje dohodka na posameznega prebivalca. Čeprav je to posledica slabe letine v kmetijstvu in se bo ta slika že s prvo rodovitno letino, ki bo dala samo povprečen donos, spremenila, vendar pa to odkriva dejstvo, da procesa stabilizacije ne samo, da ni mogoče zanemariti temveč nasprotno, predpostavlja nadaljnji porast proizvodnje in dohodka. V tem je pravzaprav edino jamstvo trajnejše stabilizacije.

Ker industrijska proizvodnja stalno raste že od leta 1953 in ima vse pogoje, da se še nadalje večja, pa je porast proizvodnje v

INVESTICIJE

Struktura investicij: 1. industrija in rudarstvo, 2. kmetijstvo in gozdarstvo, 3. gradbeništvo, 4. promet, 5. trgovina in gostinstvo, 6. obrt in domača obrt, 7. stanovanjsko-komunalna dejavnost in 8. ostalo.

Sedaj že razpolagamo s podatki o investicijah za prvih 7 mesecev letošnjega leta, in sicer predvsem za socialistični lastniški sektor, t. j. o investicijah razen tistih, ki jih vlagajo privatniki iz lastnih sredstev.

Kot vemo, določa zvezni družbeni plan za leto 1956, da bo obseg investicij v letu 1956 za približno 15% manjši od tistega lani.

Stroški za investicije so v prvih 7 mesecih leta 1955 znašali 206 milijard dinarjev, v ustreznem obdobju letos pa samo 174 milijard dinarjev. V letu 1956 smo torej v prvih 7 mesecih uporabili približno 32 milijard manj ali za cca 16% manj kakor v ustreznem času lani. Če upoštevamo, da so cene gradbenega materiala, lesnega gradiva in opreme doživle komaj neznatne razlike v primerjavi s cenami v istem obdobju leta 1955, lahko ugotovimo, da se

uresničuje plansko zmanjšanje investicij.

V primerjavi s istim obdobjem lani, so se stroški za gradbena dela zmanjšali za 21 milijard dinarjev ali za 25%, stroški za opremo in montažo pa za 11 milijard dinarjev ali za 11%, medtem ko so drugi stroški ostali večinoma na isti ravni. Kot vidimo, je doslej v letu 1956, prišlo do občutnejšega zmanjšanja pri gradbenih delih kakor pa pri opremi. Število zaposlenih delavcev in uslužbencev v gradbeništvu in število opravljenih učinkovitih delovnih ur v prvih sedmih mesecih letošnjega leta sta v primerjavi s istim obdobjem preteklega leta pomembno zmanjšali, prav tako pa se je znižala tudi proizvodnja gradbenega materiala in gradbeniška proizvodnja vobče.

Razvrstitev stroškov za investicije po posameznih dejavnostih v prvih 7 mesecih vidimo v naslednjem pregledu (v milijardah dinarjev):

Kot določa zvezni družbeni plan, so se občutno zmanjšale investicije v industriji, rudarstvu in v trgovini, povečale pa so se v kmetijstvu in prometu, medtem ko so v stanovanjsko-komunalni dejavnosti ostale večinoma na isti ravni. Zmanjšale so se tudi investicije v gozdarstvu, gradbeništvu, nekoliko tudi v obrti in v kulturno-socialni dejavnosti.

Razvrstitev stroškov za investicije po ljudskih republikah je naslednja (v milijardah dinarjev):

Ljudska republika	1955	1956
Srbija	69	66
Hrvatska	48	44
Slovenija	33	26
Bosna in Hercegovina	35	23
Makedonija	12	9
Črna gora	9	6
Skupno:	206	174

Največje zmanjšanje stroškov za investicije je doživela Bosna in Hercegovina, za njo Slovenija, Makedonija in Črna gora, zato se je zmanjšala tudi njihova udeležba v skupnem znesku investicij. Pri Srbiji in Hrvatski pa je zmanjšanje investicijskih stroškov sorazmerno manjše, zaradi česar se je povečal njihov delež v skupnem znesku investicij. Toda ker je do konca leta še vedno 5 mesecev, lahko domnevamo, da se bodo dosežani odnosi v tem času še občutno izpremenili.

Vrsta dejavnosti	1955	1956
Industrija in rudarstvo	102	69
Kmetijstvo	10	11
Gozdarstvo	4	2
Gradbeništvo	9	7
Promet	41	45
Trgovina in gostinstvo	10	9
Obrt in domača obrt	2	1
Stanovanjsko-komunalna dejavnost	17	17
Kulturno-soc. dejavnost	6	5
Dejavnost drž. organov in drugo	5	7
Skupno:	206	174

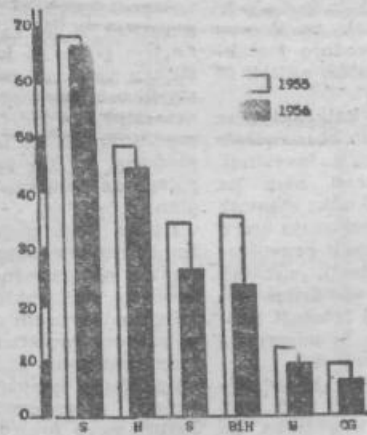
¹ Stanovanjska dejavnost gospodarskih organizacij je obsežna v njihovi osnovni dejavnosti.

kmetijstvu tista okoliščina, ki lahko prepreči zastoj v porastu dohodka.

Čeprav so bili to začasni pojavi, pa je treba opozoriti tudi na pojav zmanjšanja proizvodnje zaradi težav pri realizaciji namesta prave borbe, da bi se našel plazma za blago na domačem in inozemskem trgu, da se tam, kjer je mogoče, znižajo cene, da se izvrši pravočasna preusmeritev proizvodnje itd.

Gospodarske organizacije niso pri prilagajevanju novonastalemu položaju pokazale dosti iznajdljivosti, zato so zašle v težave. Prva misel, ki bi padla v glavo vsakemu količjak podjetnemu trgovcu bi bila, da se je treba prilagoditi novim pogojem, da je treba znižati cene, poiskati

V milijardah dinarjev

Investicije po ljudskih republikah

(Konec na 5. strani)

NALOGE OB JESENSKI SETVI

Jesenska setev pomeni pravzaprav začetek novega gospodarskega leta v kmetijski proizvodnji. Glede na to, da odpade 95% setve na pšenico in rž, ki ju ne pridelamo dovolj (vsako leto uvažamo precej nad 1.000.000 ton), ima jesenska setev še poseben gospodarski pomen. Postavlja se vprašanje, ali smo si iz lanske jesenske in letošnje spomladanske setve nabrali dovolj izkušenj in pa, kako rešujemo razne operativne naloge pri izvrševanju tega tako obsežnega gospodarskega dela.

Vremenske razmere za spravljane posevkov so dosti bolj ugodne, kakor pa so bile lani. Suho vreme v drugi polovici poletja in v začetku jeseni je pospešilo dozorevanje posevkov, tako da bo mogoče z večine površin pravočasno pospraviti prejšnje kulture. Delovne sile za spravljane je tudi dovolj. Toda, kar zadeva možnost oranja in priprave zemljišča za jesensko setev, pa so pogoji zelo neugodni. Zemlja je tolikanj suha, da jo je mogoče le z veliko težavo obdelovati. Tisti kmetovalci, ki nimajo ležin za setev pšenice, ne morejo začeti oranja. To priča, da bo za oranje in samo setev ostalo razmeroma zelo malo časa, če želimo v najbolj ugodnem času posejati vse površine in tako prispevati k povečanju donosa. Pravočasna setev pomeni

uspeh tudi pri pridelku in od nje so precej odvisni tudi uspehi drugih ukrepov (uporaba umetnih gnojil, kvaliteta mesena itd.).

Za nas pa se postavlja vprašanje, koliko naše kmetijske organizacije lahko vplivajo na pravočasno setev. Pri tem mislim na zadrage, združne zveze, pridelovalce semen, zbornice, proizvajalce in prodajalce sredstev za kmetijsko proizvodnjo ter znanstvene in strokovne ustanove in službe.

Kar zadeva proizvajalne organizacije, ki so morale zagotoviti sredstva za proizvodnjo, lahko rečemo, da so v redu izpolnile svojo nalogo. Imamo dosti izbrane semena: okrog 4700 vagonov pšenice, 600 vagonov ječmene in 400 vagonov ovsa. Proizvodnja kmetijskih strojev je bila ob koncu julija za 16,5% večja kakor v istem obdobju lani. Umetnih gnojil smo proizvedli za 39,7% več kakor lani. Ob jesenski setvi bomo imeli v obratu okrog 3000 traktorjev več kakor lani deloma iz domače proizvodnje, deloma iz uvoza. Zagotovljenih je 556 milijonov dinarjev — v primerjavi z 270 milijoni lani — za nabavo rezervnih delov za popravilo traktorjev in kmetijskih strojev. Kljub vsemu temu pa nismo rešili pravočasno in kakor bi bilo treba celo vrsto problemov, ki predstavljajo pogoj za pravilno in gospodarsko koristno uporabo sredstev za proizvodnjo.

Na prvem mestu je treba omeniti, da je bila pridelovalcem kvalitetnega semena obljubljena premija od 10 do 14 dinarjev po kilogramu. Toda Zveza kmetijskih zbornic ni razdelila teh premij po pridelku semena in izpolnjenih pogojih temveč po republikah. Republiške zbornice so storile več ali manj podobno v pogledu okrajev. Tako se je zgodilo, da je seme prišlo iz enega rajona, premija pa je odšla v drugi rajon. Poleg tega je pridelanega pšeničnega semena okrog 4700 vagonov, premije pa so dane samo za 2600 vagonov, kar pomeni že vnaprej neenaka merila za posamezne pridelovalce. Če še upoštevamo, da daje zmlita semenska pšenica večji zaslužek, kakor pa seme samo, potem je razumljivo, da so tudi pridelovalci semena začeli premišljati, ali naj prodajajo seme ali pa moko. Zveza kmetijskih zbornic bi morala to odločbo hitro spremeniti in vsem tistim pridelovalcem, ki imajo potrčila o kakovosti semena, izplačati premijo in jih tako pridobiti, da izroče seme po pogodbi.

No, to pa ni edini problem v zvezi s semenom. Čiščenje in zapraševanje gre zelo počasi, še bolj pa se kontrolni zavodi obotavljajo pri izdajanju potrčil o kakovosti semena, na podlagi katerih gre seme lahko na prodaj. Semenska podjetja, državna kmetijska posestva in kontrolni zavodi morajo v tem kratkem času podvojiti svoje napore, da bi seme čimprej prišlo do kmetovalcev. Vse te tehnične manipulativne posle je treba čimprej končati s tem, da organizacije in ustanove povečajo svoje napore.

Dosti težje je z zamenjavo semena od strani kmetovalcev. Naše združne organizacije niso

posvetile temu problemu zadosti pozornosti. Nimajo določenega plana, niti programa, temveč gre vse bolj ali manj na podlagi programa za prodajo semena, kar pa še ne pomeni popolnega uspeha. Na primer: Vojvodina ima za svoje področje 1600 vagonov pšeničnega semena, s to količino pa lahko poseje okrog 20% setvenih površin. Če seme zamenjamo vsaka štiri leta, pomeni, da s to količino in še s 400 vagoni ta problem v Vojvodini lahko popolnoma rešijo. Teh 400 vagonov bi Vojvodina lahko imela že letos, toda še tistih 1600 vagonov ne morejo razdeliti, ker zadrage niso zadosti usposobljene, da bi to delo opravile. Če bomo piheli, je še vedno dovolj časa, da stanj izboljšamo, ne moremo pa ga seveda sistematično rešiti. S kampanjo in brez programa za zamenjavo semena, ki bi ga moral imeti vsak okraj in vsaka zadruga in ki ga je treba izdelovati vse leto, ni mogoče doseči popolnih uspehov.

Podobno je tudi z umetnimi gnojili. Imamo jih več kakor lanske jesen, toda še vedno nismo zagotovili pravilne uporabe, s katero bi lahko dosegli popoln gospodarski učinek. O tem razpravljajo na vseh konferencah. Toda proizvajalci gnojil in podjetja, ki jih prodajajo, kakor tudi združne organizacije, niso izvedle niti ene sistematične in dobro organizirane akcije, s katero bi zagotovili, da bi tisti kmetovalci, ki gnojila uporabljajo, dobili navodila o mešanici za vsako kulturo in zemljišče (kombinacija fosfornih, dušičnih in kalijevih gnojil), kakor tudi navodila glede količine, časa in načina uporabe. Te akcije so še vedno same tu pa tam, ali jih pa sploh ni. Bilo bi bolje, če bi prodali manj gnojil, ali da bi kmetovalci tisto, kar kupijo, pravilno uporabili in od tega dobili popoln gospodarski učinek. Treba je že takoj ob jesenski setvi začeti vztrajno borbo za pravilno uporabo gnojil.

Tudi v pogledu mehanizacije smo napredovali. Kljub slabostim in nepravilni razdelitvi traktorjev, so vendar kmetijske organizacije v žitnih predelih, kjer so problemi jesenske setve najtežji, dobile nad 80% vseh prispelih strojev. Toda ti traktorji dostikrat nimajo niti najpotrebnejših priključnih strojev, plugov, čeprav smo tudi te uvozili. Takih napak ne moremo več trpeti, ne da bi krivci zanje odgovarjali. Rezervnih delov smo uvozili precej več, pa jih vendar ni dovolj, bodisi ker niso pravočasno prispeli, ali pa ne ustreza asortiment. Toda, ali ni temu kriva sprememba uvoznikov rezervnih delov, distribucija in podobno?

Kaže, da vstopamo v letošnje jesensko setev s precej okrepljeno materialno bazo, toda nismo dosti napredovali v organizacijskem pogledu, zlasti kar zadeva semensko službo, službo mehanizacije in druge.

Inž. Milun Ivanović

Zunanja trgovina v avgustu

V avgustu je zunanja trgovina dosegla nadaljnji porast. Izvoz je znašal 7 milijard in 722 milijonov dinarjev, kar pomeni v primeri z avgustom 1955. leta povečanje za 948 milijonov ali za 12%. Dvig izvoza je zlasti izrazil pri industrijskih izdelkih, in sicer pri končnih izdelkih kovinske in lesne industrije. V

skupnem izvozu so bili v avgustu industrijski izdelki udeleženi z 79%, kmetijski pa z 21%.

Primerjava strukture izvoza v 8 mesecih tega in lanskega leta odkriva pomemben dvig pri nekaterih industrijskih panogah, kar vidimo iz naslednjega pregleda:

Proizvodne panoge	(v milijonih dinarjev)	leto 1955	leto 1956
114 Črna metalurgija	600,9	3.016,9	
115 Barvna metalurgija	8.774	9.894,5	
116 Nekonovine in izdelki	1.318,4	1.999,6	
117 Kovinska industrija	1.385,6	2.120,7	
120 Kemična industrija	1.523,2	1.839,2	
122 Lesna industrija	9.231,8	7.954,2	
124 Tekstilna industrija	2.409,4	2.969,0	
125 Usnjarska industrija	1.003,9	1.200,4	
127 Živilska industrija	3.109,4	4.533,4	
129 Tobačna industrija	3.771,8	4.679,1	
Druge industrijske panoge	1.504,5	3.294,1	
Industrija skupno	34.662,9	43.501,1	
Kmetijstvo	10.561,2	15.368,4	
Skupno	45.224,1	58.869,5	

Pri izdelkih črne metalurgije so izvozili več za 2.416 milijonov dinarjev, nekonovin in izdelkov 652, pri izdelkih kovinske industrije 735 itd. Tako je indu-

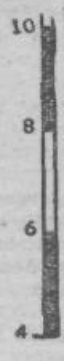
strijski sektor dosegel preseček izvoza s skupno vrednostjo 8 milijard 838 milijonov dinarjev. Sektor kmetijskih pridelkov in živil je izvozil za 4 milijarde

807 milijonov več kakor v osmih mesecih lanskega leta.

Blagovna zamenjava z izvozom po namembnih državah opozarja v letošnjem avgustu glede na avgust leta 1955 na velike spremembe pri večini držav. Tako smo izvozili letošnjega avgusta v Zahodno Nemčijo za 406,7 milijona več kakor lani, v ZSSR za 753, v Indijo 315,8, v Grčijo za 205,5 in na Madžarsko za 246,4 milijona dinarjev. Zahodna Nemčija je v letošnjem avgustu zasedla prvo mesto z vrednostjo 1.403,8, ZSSR — 1.053,5, Italija — 870,4, ZDA — 680,7, Velika Britanija — 460,4, Avstrija — 350,1 in Indija 319,7 milijona dinarjev.

Sestava in obseg uvoza se v letošnjem avgustu znatno razlikujeta od avgusta leta 1955. Skupni uvoz je dosegel znesek 10.357,8 milijona dinarjev v primerjavi z 12.829,3 milijona dinarjev v avgustu 1955. Znižanje uvoza je posledica zmanjšane ekonomske pomoči naši državi s strani vlad ZDA, Velike Britanije in Francije. V lanskem avgustu je vrednost ekonomske pomoči naši državi znašala 3.755 milijonov dinarjev, v letošnjem avgustu pa samo 1.368 milijonov. Če od skupne vrednosti uvoza odštejemo pomoč, je v letošnjem avgustu komercialni del uvoza za 915,5 milijona dinarjev večji od komercialnega uvoza v lanskem avgustu.

V milijardah dinarjev

V milijardah dinarjev

